

Antropologie občanské společnosti

podzim 2009

5. Lidská práva, legislativa, právní rámec občanské společnosti.

Mgr. Bc. Alena Řiháková

alkari@centrum.cz

Občanský sektor a lidská práva

- **Společnost založená na respektování základních lidských práv a svobod (občanských, hospodářských, sociálních a kulturních)-3 kořeny:**
  - Reformační úsilí (souvisí se svobodou vyznání)
  - Osvícenský racionalismus
  - Politické, právní, sociální, kulturní a ekonomické podmínky doby
- „Svoboda“ úzce souvisí se svobodou náboženskou (svoboda vyznání) v rámci křesťanství
- **T. Hobbes** (1588-1679): Občané se vzdávají svých práv ve prospěch vladaře.
- **J. Milton** (1608-1674): Občanská svoboda důsledkem předobčanské lidské mravní hodnoty, která vyrostla na náboženské půdě.
- **J. Locke** (1632-1704) definoval stát jako instituci k občanskému blahu, ke kterému patří ochrana života, osobní svobody (především svoboda náboženského vyznání) a majetku.
- **CH. L. Montesquieu** (1689-1755) dělení moci na moc zákonodárnou, výkonnou (vládní) a soudní.

- **J. J. Rousseau (1712-1778)** přirozený stav člověka instinktivní sebeuplatňování. Občanství je podřízeno normotvorné síle rozumu a člověk se v něm stává mravní bytostí.
- **Deklarace práv člověka a občana (Francie 1789)**
- **Odmítání lidských práv**
- **Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831):** svoboda je poznána nutností; základní osobní právo je vlastnictví, osobní právo osobní svobody - disponování vlastní fyzickou osobou, vlastnictvím, bezpečností; svoboda tisku, projevu a myšlení→zmatek; svoboda subjektivního ducha - hřích-právo postavit se proti pravdě; osobní svoboda by neměla překročit sociální rovinu.
- **Auguste Comte (1789-1857):** smysl lidské existence je náboženský; lidská práva jsou protisociální a tudíž přechodná; jediné právo člověka: být konformní s pravdou; člověk je předurčen, aby fungoval a ne se rozhodoval a s rizikem vlastní odpovědnosti hledal pravdu...

- **Karel Marx** (1818-1883): Lidská práva
- Porušují sociálnost a vedou k sobectví.
- Jsou produktem a výrazem lidského odcizení, a to je zdrojem nesvobody.
- Lidská práva získává člověk socialistickým zřízením, kladou důraz na soukromí člověka, svobodu, náboženství a další egoismy.
- Právo vlastnit – pramen bezpráví a rozporů ve společnosti.
- Neodmítl právo na svobodu tisku-je zapotřebí ke zničení starého režimu.

- **14.8.1941** Franklin Delano Roosevelt (z paluby křižníku u **Newfoundlandu**, boj proti nacismu): “**Atlantické chartu**”; výzva k celosvětové ochraně 4 základních svobod: slova, projevu, náboženského vyznání, osvobození od nedostatku a osvobození od strachu→**lidská práva** (a postupně **občanská, sociální, hospodářská a kulturní**): součást práva mezinárodního i národního.
- **1948 OSN Všeobecná deklarace lidských práv**; Mezinárodní pakt o občanských a politických právech spolu s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966).

Základní legislativa

- Zákon o sdružování občanů, č. 83/1990, verze 330/1990, 513/1991, 68/1993 Sb.
- Zákon o obecně prospěšných společnostech, č. 248/1995 Sb., změna 2002
- Zákon o nadacích a nadačních fondech, č. 227/1997 Sb., 210/2002 Sb.
- Zákon o církvích a náboženských společnostech, církevních právnických osobách, č. 3/2002 Sb.

- Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolné službě.
- Zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách
- Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách

- V českém právním řádu se řada obecných zákonů vztahuje na NNO:
  - Daňová legislativa
  - O dani z přidané hodnoty
  - O účetnictví

- **Aktuálně: Vláda přijala novelu zákona o obecně prospěšných společnostech**
- Dne **27. 7. 2009** vláda ČR na svém jednání schválila novelu zákona o obecně prospěšných společnostech, kterou připravil ministr pro lidská práva Michael Kocáb.
- **Zákon č. 248/1995 Sb.**, o obecně prospěšných společnostech
- Výsledek potřeby aplikační praxe. Zpracování této novely má také vztah k vládnímu návrhu **Občanského zákoníku, který předpokládá, že obecně prospěšné společnosti budou do budoucna nahrazeny ústavy a zákon č. 248/1995 Sb. bude zrušen.** Již existující obecně prospěšné společnosti se však i nadále budou řídit zrušeným zákonem č. 248/1995 Sb.
- Hlavní změny například změna v **osobě statutárního orgánu**, kterým bude nadále nikoliv správní rada, ale **ředitel** společnosti. Posiluje se úloha zakladatele společnosti jako orgánu, který ji nejen zakládá a zakotvuje řadu podmínek a pravidel do zakládací listiny, ale činí a schvaluje zásadní rozhodnutí o osudu společnosti i v průběhu její existence. Posílení role zakladatele si vyžádal mimo jiné i fakt, že tyto subjekty jsou často zakládány všemi články veřejné správy, které do nich vkládají veřejný majetek, vyžadující zvláštní ochranu.
- Vládní návrh novely zákona č. 248/1995 Sb., přináší i další změny, jejichž smyslem je **efektivnější a transparentnější chování těchto neziskových subjektů při poskytování veřejně prospěšných služeb.** Současně může učinit tuto právní formu atraktivnější i pro orgány veřejné správy, pokud hledají způsob, jak poskytovat služby ve prospěch občanů prostřednictvím jimi založené soukromé společnosti tohoto typu.
- Zdroj: RVNNO

Subjekty OS

- Právní řád nedefinuje občanský sektor ani neziskovou organizaci.
- Zákonodárce rozlišuje neziskové subjekty pouze v zákoně o daních z příjmů (široce pojaté a zavádějící).
- Svou podstatou organizace OS: Soukromoprávní subjekt, který patří do sféry působnosti občanského zákoníku.
- Pro fyzickou osobu neexistuje statut neziskovosti
- **Právnícká osoba:** charakteristika - majetková samostatnost, stabilní organizační struktura, název a sídlo;
- V právních vztazích za závazky odpovídá právnícká osoba

- **Občanský zákoník rozlišuje právnické osoby:**
- Sdružení fyzických nebo právnických osob (v širším smyslu o. s., o. p. s., církve a náboženské společnosti, zájmové sdružení právnických osob, politické strany a hnutí, profesní komory,...)
- Účelová sdružení majetku (nadace a nadační fondy)
- Jednotky územní samosprávy (pouze filosoficky pojem obec k OS patří)
- Jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon (vysoké školy, AV, příspěvkové organizace, někdy též o. p. s.)

Církevní právnická osoba

- **Členění církevních právnických osob** například dle Kodexu kanonického práva:
- *“Kán. 113*
- *§ 1. Katolická církev i Apoštolský stolec jsou právnickými osobami božsky ustanovenými.*
- *§ 2. V církvi jsou kromě fyzických osob ještě právnické osoby, totiž podle kanonického práva nositelé povinností a práv, které odpovídají jejich povaze...“*

Postavení církví a náboženských společností

- Organická součást OS se specifickými vlastnostmi / samostatná sféra mimo stát, rodinu, trh (a OS ?).
- Splňují všechny znaky (více než jiné organizace): neziskovost, dobrovolnost, samosprávnost, obecný prospěch.
- Spornost: **státní financování je nárokové**; poslání je kultivovat vztah k transcendentnu (etické principy ve vyznání společnosti mohou spíše podpořit obecný prospěch společnosti).
- Právní postavení církví a náboženských společností v České republice upravuje tzv. konfesní právo.
- *“Církev a náboženské společnosti mohou k plnění svého poslání zejména: ... b) vydávat vnitřní předpisy, pokud nejsou v rozporu s obecně závaznými právními předpisy.”* (3/2002 Sb.)
- Ubi societas, ibi ius (Kde je společnost, tam je právo)..církev sama o sobě se vidí jako společnost svého druhu

- **Registrace církve či náboženské společnosti**
- *„Návrh na registraci podává nejméně **tříčlenný přípravný orgán církve nebo náboženské společnosti**, jehož členy musí být **zletilé fyzické osoby**, které uvedou, kdo z členů přípravného orgánu je zmocněncem oprávněným jednat jejich jménem. Návrh na registraci církve nebo náboženské společnosti musí obsahovat **1) základní charakteristiku církve, jejího učení a poslání, 2), zápis o založení církve na území ČR, 3) podpisy nejméně 300 zletilých občanů ČR (nebo cizinců s trvalým pobytem na území ČR) a 4) základní dokument církve. Dřívější předpisy umožňovali registraci pouze, pokud se k církvi hlásilo nejméně 10.000 zletilých osob, které mají trvalý pobyt na území České republiky, anebo pokud se k církvi hlásilo nejméně 500 zletilých osob, které mají trvalý pobyt na území České republiky, a jsou-li tyto církve a náboženské společnosti členy Světové rady církví.** „*

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

- Vytýkané problémy: nízká transparentnost organizací, nedostatečné vymezení působnosti, chybí zajištění ochrany práv třetích osob...
- Dle zákona o účetnictví mají mít všechny účetní jednotky zapsané v obchodním rejstříku povinnost zveřejňovat účetní uzávěrky a výroční zprávy (o.p.s., nadace a nadační fondy)...ostatní organizace by měli toto řešit ve statutu, zřizovacích listinách...povinnost vyvstává v případě žádání o dotace, granty atd.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech

- Podobný typ právnické osoby pouze Slovensko a Albánie.
- Z pohledu občanského sektoru USA: tzv. operující nadace bez nadačního jmění nebo o neziskové korporace bez členství.

Nadace a nadační fondy

- Majetek definičním základem
- **Nadace:**
- nadační jmění a ostatní majetek nadace
- pro svůj účel využívá výnosy z nadačního jmění a ostatní majetek nadace
- minimální výše nadačního jmění 500 000 Kč
- může se podílet na podnikání a. s.
- roční účetní uzávěrka ověřena auditorem

- **Nadační fond:**
- užívá všechn svůj majetek pro dosažení účelu zřízení
- nemůže podnikat
- roční účetní uzávěrka ověřena auditorem, jsou-li celkové náklady a výnosy během kalendářního roku nad 3 mil. Kč, či je-li majetek nadačního fondu vyšší než 3 mil. Kč

Zákon o daňových asignacích

- Daňová asignace - možnost bez dodatečného navyšování nákladové strany (byť daňově uznatelné) poukázat část daňové povinnosti přímo určenému subjektu.
- Možnost daňového poplatníka rozhodnout o směřování části své daňové povinnosti (tj. určitého podílu daně) jinému příjemci než státu, přičemž okruh těchto jiných příjemců stát vymezuje.
- Další zdroj financování NNO
- V ČR nepřijat, Slovensko ano (zkušenost finance získávají NNO, jež mají peníze na reklamu a propagaci)

Zdroje:

- <http://new.ecn.cz/index.stm?x=73937>
- Kačírek, M. (sine dato): Právní rámec občanského sektoru. Občanský sektor – studie a souvislosti. pp. 41–56 [online] Available at: <www.fhs.cuni.cz/kos/kestazeni.php?stranka=kestazeni>. [Accessed 20. Juny 2008].
- Škarabelová Simona: *Daňové asignace jako nový prvek daňové politiky ČR*. [online] Available at: <www.e-cvns.cz/soubory/Asignace_VSE_Skarabelova.doc>. [Accessed 20. říjen 2008].

Cvičení:

- **Pro svou organizaci vyplňte žádost o grant na benefiční akci pro nadaci Divoké husy.**
- 1. Pečlivě si pročtěte požadavky na žádost o poskytnutí grantu.
- Důležitý je i termín podání žádosti.
- Pokud je to možné, zjistěte si dříve podpořené projekty. Mohou být vodítkem k vaší žádosti.
- 2. Dobře si promyslete svůj projekt, na který žádáte finanční podporu. Základní otázky jsou:
  - a. Je projekt smysluplný?
  - b. Reaguje projekt na reálnou potřebu?
  - c. Je o tuto službu zájem?
  - d. Neřeší tuto situaci i někdo jiný?
  - e. Budeme schopni svůj záměr prosadit i bez získání finančních prostředků ze zdroje, ze kterého žádáte?
  - f. I po získání finanční podpory, získáme potřebné zdroje (hlavně lidi)?
  - g. Promysleli jsme veškerá možná rizika?
- 3. **Zaujme váš projekt i širší veřejnost?** Vžijte se do situace hodnotící komise, která má před sebou desítky podobných žádostí, jako je ta vaše. Nechte projekt před jeho odesláním přečíst co největšímu počtu lidí, kteří jsou schopni vás upozornit na různá úskalí – **víc hlav víc ví.**
- 4. Většina poskytnutých finančních podpor je **účelově vázána** a proto přesně dodržujte podmínky, za kterých jste tuto podporu obdrželi. Předědte tak možnému vrácení těchto prostředků a zároveň posilujete dobrou pověst klubu.
- 5. Nejste spisovatelé a ani hodnotící komise nemá tolik času, aby četla romány. Často se už v pokynech objevuje, že by projekt **neměl přesáhnout určitou délku**. Dodržte to.
- Na druhou stranu dbejte na **stylistiku a vyvarujte se pravopisných chyb**.
- 6. Samotný napsaný projekt nechte přečíst někomu, kdo s ním není přímo spojen. Může vám poskytnout důležitou zpětnou vazbu.